

Een uiterst zorgvuldige en gedetailleerde schildertrant op klein formaat, daaraan herken je het werk van de Leidse fijnschilders. Ary de Vois was een van hen. Dit portret van een vaandeldrager laat zijn grote talent voor de weergave van stoffen zien en biedt bovendien een bijzonder inzicht in de geschiedenis van de stad Leiden. Waar beter is het op zijn plaats dan in Museum De Lakenhal?

Een vaandeldrager voor Leiden

Leiden was in de 17de eeuw de grootste stad van de Republiek na Amsterdam. Dankzij de Leidse universiteit, de eerste universiteit van Nederland, bestond er een levendige intellectuele cultuur en ook op artistiek gebied was de stad een broedplaats voor talent en vernieuwing. Leiden bracht kunstenaars voort als Jan Steen, Jan van Goyen en Jan Lievens, en was ook de geboorteplaats en eerste werkplek van Rembrandt. Toch waren het de fijnschilders die bij verzamelaars de meeste aandacht trokken, en die de hoogste prijzen konden bedingen. Hun werk was zeer gewild, ook internationaal, en mocht in geen enkele Europese verzameling van belang ontbreken.

Leidse fijnschilders

Ary de Vois (ca. 1632-1680) werd in Leiden waarschijnlijk tot schilder opgeleid door Abraham van den Tempel en kwam samen met collega's als Frans van Mieris de Oude en Quiringh van Brekelenkam regelmatig in De Vreede, de herberg van Jan Steen. Met de laatste ontstond bovendien een nauwe familieband toen de zus van Ary de Vois trouwde met de broer van Jan Steen. Al deze schilders zijn vertegenwoordigd in de collectie van Museum De Lakenhal, dat geldt als het museum bij uitstek op het gebied van de Leidse fijnschilders. Met name de afgelopen dertig jaar heeft het museum op dat gebied een prachtige verzameling kunnen opbouwen, vaak mede dankzij steun van de Vereniging Rembrandt. Werk van

De Vois was in Nederlandse musea nog amper aanwezig, terwijl het nu aangekochte schilderij direct duidelijk maakt dat hij tot de top van zijn generatie behoorde.

Spectaculair is met name de manier waarop De Vois de verschillende stoffen heeft weergegeven. Het verfijnde patroon van de platte kanten kraag met kwastjes, het bijna dansende witte hemd, de glanzende sjerp, de gouden ornamenten op het vaandel - in alles komt zijn talent als fijnschilder naar voren. Het werk is intiem door het kleine formaat, maar tegelijkertijd buitengewoon krachtig door de fenomenale uitwerking van deze details. Niet voor niets inspireerde het werk in de vroege 19de eeuw niemand minder dan de Franse kunstenaar Théodore Géricault, grootmeester van de Franse romantiek, om het tot in detail te kopiëren.

Rode sleutel

Alleen al vanwege deze uitzonderlijke kwaliteit bij een ondervertegenwoordigde Leidse fijnschilder is de aankoop een schot in de roos, zowel voor de collectie van Museum De Lakenhal als voor de Collectie Nederland. Maar ook de voorstelling vertelt ons een interessant verhaal. Op het wit met gouden vaandel is nog net een deel van een rode sleutel te zien, onderdeel van het stadswapen van Leiden. De man was dus lid van de Leidse schutterij, een gewapende burgerwacht opgericht om de stad te beschermen. In Leiden was een op de acht volwassen mannen lid van de schutterij, waarin

NIEUWE AANWINST

Portret van een vaandeldrager van de Leidse schutterij

Ary de Vois

1664. Olieverf op paneel, 38,3 x 32,6 cm

Bijdrage: € 116.500 waarvan € 109.785

uit het VriendenLoterij Aankoopfonds

MUSEUM DE LAKENHAL, LEIDEN

(Bruikleen Vereniging van Belangstellenden in Museum De Lakenhal)

Aangekocht in 2022 door de Vereniging van Belangstellenden in Museum De Lakenhal met steun van de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar VriendenLoterij Aankoopfonds en een schenking van The School of Life Amsterdam).

**Portret van een vaandel-
drager van de Leidse
schutterij**

Théodore Géricault
1817 (?). Lithografie,
16,6 x 14 cm
BRITISH MUSEUM, LONDEN

verschillende achtergronden, beroepen en religies vertegenwoordigd waren. Vaandeldragers hadden binnen de schutterij een prominente positie. Zij liepen in tijden van strijd het grootste risico om te sneuvelen, en moesten daarom altijd vrijgezelle mannen zijn. Op schuttersstukken zijn het doorgaans de meest modieus geklede figuren van de hele groep.

Opmerkelijk is dat grote compagنيestukken, zoals bekend uit Haarlem en Amsterdam, in Leiden nauwelijks voorkwamen. De Vois schilderde zijn vaandeldrager op een manier die typisch is voor Leiden, als individueel portret en op klein formaat. Eerdere voorbeelden moeten hem daarbij voor ogen hebben gestaan. Zo circuleerden er al sinds de 16de eeuw verschillende prenten van individuele vaandeldragers door onder anderen Albrecht Dürer, Hendrick Goltzius en wonderkind Lucas van Leyden. Ook zou het niet verbazen wanneer De Vois *De vaandeldrager* kende die Rembrandt had geschilderd in 1636, slechts enkele jaren na diens vertrek uit Leiden.

Identiteit

De identiteit van De Vois' vaandeldrager is vooralsnog onbekend. Helaas ontbreken de

Zelfportret als jager

Ary de Vois
1660. Olieverf op paneel,
28,7 x 21,8 cm
MAURITSHUIS, DEN HAAG

ledenlijsten van de schutterij uit deze periode, maar mogelijk zal nader onderzoek in het stadsarchief en naar bijvoorbeeld de gebouwen in de achtergrond meer informatie opleveren. Ook vertoont het gelaat van de vaandeldrager opmerkelijke gelijkenissen met bekende beeltenissen van de schilder zelf. Zou het dan misschien om een zelfportret kunnen gaan? We weten het niet. Het is om verschillende redenen onwaarschijnlijk dat De Vois op dit moment zelf vaandeldrager was, maar wellicht kan nog worden gekeken naar de biografieën van Ary's drie broers: Anthonie, Cornelis en Pieter de Vois. Nu dit uitzonderlijke schilderij na ruim drieënhalve eeuw een plek heeft gekregen in een publieke collectie, biedt dat kansen voor nieuw onderzoek. Ook zonder naam is de vaandeldrager in zijn stralend witte kostuum echter een buitengewoon krachtige nieuwe aanwezigheid aan de muren van Museum De Lakenhal. ↘

Janneke van Asperen is conservator oude kunst van
Museum De Lakenhal